

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гончарук В. В.

викладач кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Черкаська область, Україна

На сучасному етапі історичну перспективу людства насамперед визначає екологічний фактор. Стає очевидним вплив екологічних умов на розвиток усіх без винятку компонентів соціуму. На початку ХХІ століття головним стратегічним завданням всієї світової спільноти є забезпечення стабільного та ефективного існування сучасної цивілізації на засадах цілісності природного оточення, економічної життєздатності та соціальної справедливості для нинішніх і майбутніх поколінь. Вирішення цих питань стало можливим з упровадженням у зміст соціальної та освітньої політики концепції сталого розвитку, яка вперше була проголошена у 1992 р. на Конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (Бразилія), а потім розвинута на Всесвітньому саміті ООН із проблем сталого розвитку у Йоганнесбурзі у вересні 2002 року.

Парадигма сталого розвитку охоплює вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації. У країнах, де на державному рівні зазначені вимоги ігноруються, в поняття сталого розвитку намагаються вкласти «зручний» зміст, вихолощуючи справжній. Так в Україні термін «сталий розвиток» часто вживають для означення лише неухильного зростання економічних показників країни, її регіонів, міст, сіл та окремих галузей економіки. Інколи до цього додають здійснення безсистемних заходів щодо збереження довкілля та поліпшення санітарних умов проживання й праці людей. Таке тлумачення терміну розкритиковане і є не лише грубою помилкою, але і його профанацією.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на таких принципах:

1. Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того, щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.

2. Обмеження, які існують в галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані з сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення.

3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на благополучніше життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий.

Цінним для нашого дослідження є внесок у вирішення проблеми екологічної вихованості школярів і студентів, який внесли вчені-педагоги А. Захлебний, І. Зверев, У. Суравегіна, Н. Пустовіт, Б. Харченко. Роботи цих учених об'єднані вирішенням однієї проблеми – розробкою концептуальних положень екологічної освіти і виховання й методиці їх здійснення під час викладання природознавчих дисциплін.

Одним з основних завдань сучасної освіти є формування екологічного способу мислення. Освіта є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Сучасну освіту можна поділити на такі сектори, як формальна і неформальна. Якщо формальна освіта створює «загальну базу», то неформальна освіта швидше розвиває її, поглиблюючи компетентність у сферах, які становлять інтерес для тих, хто навчається, або ж формує вміння та навички, які виходять поза межі цілей формальної освітньої системи (напр., вміння справлятися з проблемами та стресовими ситуаціями, вміння критично мислити та брати участь в суспільно-політичних процесах, вміння жити в умовах різноманітності та динамічних змін у суспільстві, вміння вчитися тощо).

В Україні існування неформальної освіти охоплює такі галузі: позашкільна освіта; післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта (різнопланова діяльність громадських організацій); шкільне та студентське самоврядування (через

можливість набуття управлінських, організаторських, комунікативних та ін. умінь); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (комп'ютерні та мовні курси, гуртки тощо). Останнім часом розпочали роботу кілька університетів третього віку, що надають освітні послуги старшим особам. Загальносвітова тенденція сьогодення – рух до зближення та взаємодоповнення формальної та неформальної освіти. Неформальна освіта може бути полігоном для випробування методик та інструментів, котрі згодом може взяти на озброєння формальна.

Формування екологічної свідомості – тривалий і поступовий процес, що припускає добре організовану систему поетапно проведених заходів для засвоєння екологічних знань і виховання екологічно правильної поведінки. Провідними елементами формування екологічної свідомості є такі: знання (засвоєння основних наукових понять про природу, екологічних проблем); усвідомлення (виховання свідомого ставлення до довкілля); ставлення (розуміння природи як унікальної цінності і джерела матеріальних і духовних сил людини); навички (здатність практичного засвоєння довкілля і його охорони); діяльність (участь у вирішенні екологічних проблем). Екологічну свідомість можна успішно формувати на основі ідеальної динамічної моделі майбутнього типу відносин суспільства і природи, окремої людини і природи, базованої на понятті «ноосфера». Внутрішній світ кожної людини пов'язаний із ноосферою і впливає на неї.

Зміст формування самосвідомості становить система наукових знань, практичних умінь і навичок, засвоєння й набуття яких закладає основи для розвитку та формування особистості. Методи виховання є основним способом організації навчально-виховної роботи студента та викладача, за допомогою яких формуються певні знання, уміння, навички, погляди та переконання. Форми організації педагогічної роботи (аудиторні – лекції, семінари, лабораторно-практичні, самостійна робота; позааудиторні – педагогічна практика, самостійна та індивідуальна робота (позааудиторна), науково-дослідницька) характеризують зовнішні елементи взаємодії і забезпечують свідоме оволодіння знаннями та одержання бажаних результатів – того, до чого приводить навчально-виховна діяльність, кінцеві наслідки процесу,

ступінь реалізації поставленої мети: діагностика, оцінка, корекція, контроль, підсумки [2, с. 278].

Значне місце в системі формування всебічно розвиненої особистості студента займають позааудиторні форми виховання: діяльність наукових гуртків, обговорення книг, конференції, екскурсії. Усі студенти на добровільних засадах долучаються до різних форм і видів діяльності поза межами навчальної роботи з метою задоволення індивідуальних потреб [1, с. 453].

Екскурсії сприяють налаштуванню студента до самовиховання, підвищенню його інтелектуального рівня, наповненню життя цінними ідеями, збагаченню його цікавою і життєво необхідною інформацією. Ми вважаємо, що екскурсійна краєзнавча робота відіграє важливу роль у процесі формування національної самосвідомості. Екскурсії сприяють розвитку пізнавального інтересу до вивчення своєї нації, накопиченню наукових і життєвих фактів, які характеризують українську націю.

Наукові гуртки організують із метою розширення й поглиблення знань студентів з екології, краєзнавства й розвитку їхнього інтересу до вивчення його особливостей як суспільного явища.

Екологічне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування у студентів екологічної культури.

Екологічна культура передбачає наявність глибоких знань про навколишнє середовище, екологічний стиль мислення, що зумовлює відповідальне ставлення до природи та свого здоров'я; досвід розв'язання екологічних проблем; безпосередню участь у природоохоронній роботі. Важливим компонентом екологічної вихованості є екологічна свідомість особистості, тобто сукупність знань, уявлень людини про її взаємозв'язки зі світом природи. На цій основі формується відповідне позитивне ставлення до природи, а також усвідомлення людиною себе як її частини.

Важливою якістю екологічно вихованої особистості є сформованість у неї екологічної відповідальності, тобто усвідомлення необхідності брати на себе конкретні зобов'язання для гармонізації її зв'язків із навколишнім середовищем та здатність прогнозувати наслідки власної діяльності.

Формування екологічної культури – це завдання всіх закладів вищої освіти. Екологічна культура передбачає наявність у людини певних знань, переконань, моральних настанов, а також підготовку до практичної діяльності, метою якої є дбайливе ставлення до природи. Щоб суттєво посилити знання щодо природи та суспільства, необхідно надати чітке уявлення про невідривну єдність природи з людством, різноманітність зв'язків соціальних і природних факторів у житті людини, вміння оцінити їхні гуманістичні позиції.

Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним: а) для суспільства в цілому (сприяння демократизації, розвитку громадянського суспільства, громадської активності та лідерства; вирішення проблеми дозвілля молоді та осіб похилого віку); б) для формальної освіти (можливість гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг, задовольняючи вимоги учнів, робітників та роботодавців і доповнюючи освітні пропозиції; зростання мотивації учасників навчально-виховного процесу, їх особистісної зацікавленості); в) для учасників (можливість самовдосконалення та виховання самооцінки; розвиток громадянських навичок; виховання почуття причетності, солідарності; оптимальне поєднання свободи і відповідальності; можливість самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання).

Література

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. К. : Знання, 2005. 486 с.
2. Совгіра С. В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Совгіра Світлана Василівна. Умань, 2009. 567 с.